

ВІДЗИВ

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук,
старшого наукового співробітника **Овчарук Оксани Василівни**

на дисертаційну роботу **Тимофєєвої Ірини Борисівни**
**«Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх
вихователів дошкільних навчальних закладів»**
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності
13.00.08 – дошкільна педагогіка

Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів є важливим питанням підготовки їх до практичної роботи у системі освіти в умовах цифрового, технологічно розвинутого суспільства. Використання інформаційно-комунікаційних технологій під час навчання та спілкування у повсякденному житті є визнаним фактом. Проблема формування інформаційно-комунікаційної компетентності студентів – майбутніх вихователів, на наш погляд, пов'язана не тільки з вмінням опанувати, аналізувати та продукувати відомості та дані, володіти навичками роботи на комп'ютері та інших засобах. Важливим є здатність створювати та організовувати цифрове навчальне середовище у навчальному закладі, орієнтуватись у засобах та можливостях використання медіа, бути обізнаними щодо безпечної поведінки у інформаційному просторі, вміти критично оцінювати інформаційні ресурси, виявляти активну, відповідальну поведінку та громадянську позицію у середовищі навчання та спілкування.

Очевидним для нас є й те, що формування ставлення до суспільних цінностей та власних поглядів молоді відбувається під впливом та засобами ІКТ. Потреба у застосуванні ІКТ в системі освіти сьогодні вступає у протиріччя, яка існує під час їхнього навчання у ВНЗ між очевидною необхідністю використання ІКТ у роботі та житті та недостатньою увагою до формування ІКК майбутніх фахівців та недостатньою розробленістю практично спрямованих навчальних програм.

З іншого боку, ми спостерігаємо насиченість інформаційного простору різноманітними інформаційним джерелами (в основному це сайти, блоги, живі

журнали, форуми у спільнотах), які спрямовані на вихователя дошкільного закладу, на батьків та для дітей, які, на жаль, не всі професійно розроблені та не відповідають сучасним психолого-педагогічним підходам. Інформація, що міститься у спонтанних та не професійно створених ресурсах може шкодити не тільки дитині, а й дорослій людині у разі, якщо вони не здатні аналізувати та безпечно поводитись у відкритому цифровому середовищі. Тому важливим є сформувати у студента особисте ставлення до інформації, що подається та відтворюється, вміння безпечно та відповідально її використовувати та уникати зайвих, емоційно шкідливих, небезпечних продуктів цифрового середовища, бути відповідальними у їх використанні під час роботи з дітьми. Адже це тісно пов'язано з інформаційно-комунікаційною компетентністю майбутнього фахівця.

Тому звернення дисертантки до теми формування ІКК майбутнього вихователя дошкільного закладу є актуальною проблемою, яка на сьогодні не достатньо вирішена у вітчизняній освіті. На наш погляд, інформаційно-комунікаційна компетентність пов'язана з здатністю застосовувати ІКТ через призму власних сформованих цінностей, професійної відповідальності та ставлення до дітей. Студенти ВНЗ, майбутні вихователі дошкільних закладів, є тією цільовою аудиторією, яка покликана у професійній діяльності підготувати дитину до школи та до життя у суспільстві, сприяти її соціалізації, мотивувати дітей до розвитку її здібностей та підготувати до подальшого навчання у школі. Робота вихователя має бути творчою, активною та водночас професійною, обґрунтованою з точки зору застосування форм та методів навчання та виховання, використання ІКТ.

Оцінюючи ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків, поданих у дисертації, зазначимо, що вона забезпечується структурою роботи, яка відображає логіку і послідовність дослідження. Формулювання основних позицій дисертації – об'єкта, предмета, мети, дає системне уявлення про обраний аспект роботи, її теоретичні та експериментальні засади. Не викликають заперечень поставлені завдання дослідження.

Обґрунтовуючи напрями наукового пошуку, дисертантка спирається на аналіз науково-педагогічних здобутків у галузі вищої педагогічної освіти та

використання ІКТ у даному процесі, опрацьовуючи значну кількість джерел (156 найменувань), 8 з яких – іноземними мовами.

Переконливим є визначення автором наукової новизни, у дисертації обґрунтовано педагогічні умови формування ІКК майбутніх вихователів ДНЗ (створення інформаційно-освітнього середовища, націленого на потреби дошкільного закладу), уточнено сутність поняття «інформаційно-комунікаційна компетентність майбутнього вихователя ДНЗ». Крім того, дисертанткою виокремлено зміст, форми та методи формування ІКК майбутніх вихователів та діагностичний інструментарій для виявлення її сформованості.

Здійснений дисертанткою у першому розділі ґрунтовний аналіз наукових підходів до питання формування ІКК майбутніх вихователів ДНЗ, особливостей цього процесу в сучасних соціокультурних умовах дав можливість з'ясувати сутність соціальних, педагогічних впливів для визначення ролі інформаційного середовища. В результаті автор надала визначення поняття «ІКК майбутніх вихователів ДНЗ» та у її структурі виділила когнітивний, мотиваційний, професійний компоненти, які лягли в основу практичної частини дисертації, виокремила критерії (когнітивний, мотиваційно-ціннісний, технологічно-результативний) та показники.

При дослідженні особливостей формування ІКК майбутніх фахівців важливим акцентом, на наш погляд, є те, що дисертантка спирається на доробок сучасних вітчизняних та зарубіжних дослідників, аналізує, узагальнює та виокремлює такі, як: усвідомлення, особистісний сенс та значущість ІКК, прагнення до професійного самовдосконалення стосовно ІКТ, здатність будувати свою діяльність у відповідності до моральних, етичних і правових норм, вміння творчо підходити до застосування ІКТ, здійснювати самоконтроль та самоаналіз використання ІКТ.

Можливостям формування ІКК у майбутніх вихователів ДНЗ присвячено підрозділ 1.3, де автор подає опис та характеристику навчальних програм з напрямку підготовки 012 «Дошкільна освіта», де питанням ІКТ виділяється, на жаль, місце вибіркового дисциплін. Таким чином, автор доводить необхідність посилення складової ІКТ під час підготовки студентів з точки зору

компетентнісного підходу. Також автор розкриває зміст фахової підготовки за ступенями «Бакалавр» та «Магістр» з точки зору організації навчального процесу та системності формування ІКК студентів у цих сферах.

Важливим є, на наш погляд те, що автор відзначає відсутність цілісного підходу до створення єдиного інформаційного середовища загалом в Україні, яке б дозволило об'єднати інформаційні ресурси, мережі наукових педагогічних депозитаріїв, інформаційно-аналітичні системи управління освітою та можливості долучення до професійних мереж з іншими країнами і, зокрема, з питань розвитку дошкільних закладів та фахівців.

Педагогічним умовам формування ІКК майбутніх вихователів ДНЗ присвячено розділ 2., де автор обґрунтовує, на основі різних існуючих підходів, необхідність створення інформаційно-освітнього середовища (ІОС) ВНЗ, як складової частини і технологічної основи середовища навчання та інформаційного простору з можливістю реалізовувати різні види взаємодії. На прикладі ІОС Маріупольського державного університету, яке побудовано на основі корпоративної мережі і забезпечує: використання ресурсів Інтернет, освітнього порталу закладу, мережних сервісів он-лайн, технологій Web-2.0, освітніх порталів, що містять освітні матеріал, дисертантка демонструє функціонування такого навчального середовища. Саме це та низка інформаційно-освітніх середовищ інших ВНЗ (Бердянський, Донбаський, Переяслав-Хмельницький державні педагогічні університети) стали експериментальними майданчиками. Серед педагогічних умов автор слушно підкреслює роль практико-орієнтованих методів навчальної діяльності, зокрема, метод проектів, який не тільки дозволяє студентам досліджувати, створювати та використовувати цифрові засоби для виховної діяльності у ДНЗ, а й мотивує їх до опанування ІКТ та формування інформаційно-комунікаційної компетентності. Значна роль в дисертації приділена самостійній роботі студентів щодо опанування ІКТ, результатом якої є створені ними веб-сторінки та розміщені гіпертекстові ресурси у локальних мережах закладів, що розміщені на веб-порталах кафедри математичних методів та системного аналізу Маріупольського державного

університету. До педагогічних умов автор відносить власну авторську методику формування ІКК майбутніх вихователів ДНЗ, логіка якої полягає у формуванні установок та мотивації до використання ІКТ, опануванні знаннями щодо використання ІКТ з урахуванням специфіки галузі, набутті методичних навичок та здатності ініціювати педагогічну діяльність з використанням ІКТ на основі міждисциплінарного підходу, що відображено у поданій у розділі 2. (ст.107) структурно-логічній схемі організації процесу формування ІКК студентів.

У розділі 3 автор описує експериментальну перевірку розробленої методики формування ІКК у майбутніх вихователів ДНЗ. Діагностиці стану ІКК студентів присвячено констатувальний етап, на якому була виокремлена компонентна структура ІКК та застосована низка методів перевірки рівня її сформованості: анкетування, тестування, метод експертних оцінок, самооцінка. Результати констатувального етапу експерименту відобразили стан сформованості ІКК студентів Маріупольського, Бердянського, Донбаського державних університетів, зокрема, 80% опитаних не знайомі з особливостями використання ІКТ у майбутній професійній діяльності (ст.129) та виявляють незадовільний рівень відповідної зацікавленості, не можуть у достатньому обсязі виконати операційні завдання (форматування тексту, робота з електронними бібліотеками, каталогами, аналізувати та опрацьовувати джерела у мережі Інтернет та ін.). Важливо, що при оцінюванні рівня ІКК студентів, автор використовувала 100 бальну Болонську шкалу оцінювання ECTS, яка є загальноживаною для оцінки якості студентських досягнень. Узагальнені результати подані у додатках та тексті розділу 3 на основі визначених автором рівнями та критеріями, які були також використані на етапі формувального етапу експерименту під час здійснення навчання за розробленою методикою.

Під час формувального експерименту автор застосовує низку форм навчальної діяльності зі студентами, що пов'язані з використанням ІКТ – семінари, електронні листування та елементи дистанційного навчання, а також активні форми та методи: бесіди, дискусії, круглі столи, обговорення, диспути, змагання. Здобутком стало започаткування роботи студентського гуртка

«Віртуози веб-програмування», яким керувала дослідниця.

Дисертаційне дослідження Тимофєєвої І.Б. вирізняється практичною значущістю. Важливим доробком дослідниці є посібник «Сучасні ІКТ в дошкільній освіті», основні рекомендації якого були апробовані під час викладання однойменної навчальної дисципліни, навчальної програми (додаток Д) та педагогічної практики, до яких належать заняття з комп'ютерної грамоти для дітей, що містить знайомство дітей з комп'ютером, його будовою, клавіатурою, мишою, орієнтуванням на площині, співвіднесення дій на комп'ютері з процесами. Студенти експериментальної групи, що проходили практику, використовували середовища програмних продуктів та підготували власні методичні розробки, що лягли в основу власних веб-сторінок. Корисним ресурсом, створений автором, став електронний навчально-методичний комплекс з дисципліни «Сучасні ІКТ в дошкільній освіті». Використані у дослідженні методичні матеріали (лекції, тренінгові заняття, вікторини, ігри, наприклад, «Веб-конструктори, за та проти», «Нові версії Microsoft Office system», низка мотиваційних вправ) розроблені вперше.

Результати формувального експерименту автор досліджувала за допомогою комплексу інструментів та засобів (спостереження, анкетування, бесіди, тестування), що засвідчили підвищення мотивації студентів у використанні ІКТ, актуалізацію відповідних потреб та творчого мислення, прагнення до самовдосконалення, здатність будувати професійну діяльність з застосуванням засобів ІКТ, критично оцінювати свою роботу. Заслугує позитивної оцінки й те, що експериментальна робота сприяла формуванню інформаційно-комунікаційної компетентності студентів, зумовила розвиток інформаційного світогляду та критичного мислення на гуманістичних засадах у інформаційному середовищі та сприяла підвищенню обізнаності майбутніх педагогів з можливостями ІКТ у виховній діяльності.

Авторські застереження, подані рекомендації та виявлені суперечності свідчать про критичну оцінку автором власного наукового здобутку і розуміння характеру виховного процесу.

Висновки після кожного розділу сприяють логічності і послідовності викладу результатів дослідження. Репрезентативність отриманих експериментальних даних, сформульованих висновків забезпечується різноманіттям розроблених та застосованих методик, обробкою емпіричних даних за допомогою методів математичної статистики, що подані у таблицях та додатках. Загальні висновки структурно відповідають завданням дослідження. Зміст автореферату відповідає змісту дисертації. Основні теоретичні положення знайшли відображення у 42 публікаціях автора, з яких 3 у зарубіжних наукових виданнях.

Оцінюючи загалом позитивно виконане дисертаційне дослідження Тимофєєвої І.Б., доцільним є необхідність висловити зауваження та побажання.

1. У авторефераті та дисертації виявлені суперечності досліджуваної проблеми не достатньо спрямовані на вирішення конкретної проблеми, є дещо загальними, наприклад, *«неналежне осмислення теоретичних і методичних основ діяльності фахівців у системі дошкільної освіти», «відсутність належного навчально-методичного забезпечення»* щодо формування ІКК майбутніх вихователів ДНЗ, що не завжди відповідає дійсності.

2. При уточненні поняття, а також описі сутності та структури ІКК майбутніх вихователів ДНЗ автор характеризує ІКК, як *«здатність, що презентує вмотивованість і здатність орієнтуватися у інформаційному просторі дошкільної освіти, отримувати і систематизувати інформацію щодо наукового супроводу освітнього процесу ДНЗ, оперувати нею з дітьми дошкільного віку»*. На наш погляд, дане визначення є недостатньо повним та загальним, оскільки навіть у подальших розділах 2 та 3 автор описує більш широко елементи ІК-компетентності. Слід звернути увагу на останні розробки у даній галузі, зокрема Європейського фонду освіти, програм для педагогів UNESCO, INTEL та Microsoft, що оперують такими елементами, як відповідальне ставлення до застосування цифрових ресурсів та технологій, безпечна поведінка в мережах, цифрові навички, що сьогодні є основою ІК-компетентності.

3. На стор. 58 автор подає структуру ІКК майбутніх вихователів ДНЗ – зміст, критерії, показники. Слід зазначити, що опис показників має бути сформований у вигляді конкретних вимірюваних елементів, які можна застосувати під час

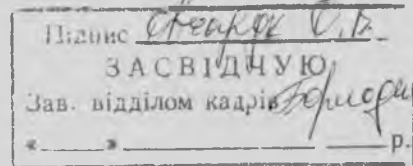
оцінювання та діагностування рівня сформованості ІКК. Критерії ІКК фактично співпадають з назвами компонентів. Бажано було б застосувати загальнодидактичні підходи до виокремлення цих понять та подати у таблиці конкретні вимірювані показники та детальні характеристики ІКК студентів.

4. Під час проведення констатувального та формувального етапів було застосовано комплекс методик: *анкетування, бесіда, спостереження, тестування, експертні оцінки* (ст.182). Однак, у додатках відсутні згадані інструменти, які застосовувала автор під час проведення формувального етапу експерименту, зокрема, щодо експертного оцінювання, недостатньо зрозуміло, як вимірювались рівні ІКК. Згідно поставленої задачі дослідження слід було б здійснити діагностику застосованих педагогічних умов формування ІКК, представити відповідний інструментарій, це стосується також вимірювання рівня ІКК студентів за конкретними показниками.

Наприкінці дослідження варто надати стислий блок рекомендацій для фахівців щодо використання сервісів Інтернет та перелік існуючих ресурсів для ДНЗ в українському та міжнародному контексті, спрямованих на формування ІКК майбутніх фахівців ДНЗ.

Зазначені зауваження й побажання не ставлять під сумнів актуальність та цінність даної роботи. Дисертаційне дослідження Тимофєєвої Ірини Борисівни «Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів» відповідає вимогам до дисертаційних робіт, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.08 – дошкільна педагогіка.

Офіційний опонент
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
зав. відділом компаративістики
інформаційно-освітніх інновацій
Інституту інформаційних технологій
і засобів навчання НАІПН України
НАІПН

Овчарук О.В.